

Sygn. akt I ACa 1508/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2015 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Biedroń

Sędziowie: SSA Małgorzata Lamparska

SSA Beata Wolfke-Kobzar (spr.)

Protokolant: Katarzyna Rzepecka

po rozpoznaniu w dniu 4 lutego 2015 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa (...) S.A. we W.

przeciwko **Syndykowi Masy Upadłości (...) S.A. w upadłości likwidacyjnej w P.**

o zapłatę

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 2 lipca 2014 r. sygn. akt X GC 572/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej 5.400 zł kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód – (...) S.A. z siedzibą we W. wystąpił przeciwko pozwanej (...) S.A. z siedzibą w P., wówczas w upadłości układowej, z powództwem o zapłatę 3.026.888,71 zł z odsetkami. Dochodzona kwota obejmowała pozostałe czynsze dzierżawne z łączących strony umów oraz kary umowne naliczone przez powoda w związku z wcześniejszym rozwiązaniem tych umów z przyczyn leżących po stronie pozwanej.

W sprzeciwie od wydanego w sprawie nakazu upominawczego pozwana zarzuciła nieważność zastrzeżenia kary umownej na wypadek niewykonania świadczenia pieniężnego (zaniechania płatności czynszu). Zarzuciła też wygórowanie żądanego świadczenia w sytuacji, gdy powód odzyskał przedmioty dzierżawy. W toku sporu pozwana zakwestionowała skuteczność rozwiązania umów.

Sąd Okręgowy ustalił:

W dniu 1.12.2001 r. strony zawarły umowę dzierżawy określonych samochodów ciężarowych. Wedle umowy pozwana jako dzierżawca obowiązana była do zapłaty czynszu inicjalnego i czynszu dzierżawnego zależnego od całości wstępnej przedmiotów dzierżawy, według ustalonego harmonogramu. Nadto pozwaną obciążały koszty użytkowania pojazdów i ich ubezpieczenia.

Powodowi przyznano prawo jednostronnego rozwiązania umowy m in. w razie nieuiszczenia czynszu inicjalnego i przekraczającej 14 dni zwłoki w zapłacie czynszu lub innych kosztów.

Wcześniejsze rozwiązanie umowy przewidziano też na wypadek pogorszenia się sytuacji finansowej dzierżawcy, w tym ogłoszenia upadłości układowej bądź likwidacyjnej.

W przypadku przedwczesnego rozwiązania umowy powód miał prawo natychmiastowego odbioru pojazdów i żądania sumy wszystkich powstałych zdyskontowanych czynszów oraz kary umownej.

W umowie przyznano pozwanej prawo wykupu pojazdów.

Kolejne umowy dzierżawy – na analogicznych warunkach – strony zawarły 20.12.2011 r. (dotyczyła samochodów) oraz 9.01.2012 r. (dotyczyła wężła betoniarskiego).

W dniu 8.10.2012 r. powód złożył pozwanej pisemne oświadczenia o rozwiązaniu wszystkich trzech umów z uwagi na zwłokę w zapłacie czynszu dzierżawnego oraz pogorszenie sytuacji finansowej i zagrożenie upadłością likwidacyjną, nadto wezwał pozwaną do zapłaty pozostałych czynszów i kary umownej.

Postanowieniem z 14.12.2012 r. Sąd Rejonowy w P. zmienił postanowienie z 6.06.2011 r. o ogłoszeniu upadłości układowej pozwanej Spółki na postanowienie o ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej.

Przy takich ustaleniach Sąd Okręgowy uznał powództwo za nieuzasadnione. Zdaniem Sądu Okręgowego, do umów stron należało zastosować przepisy kodeksu cywilnego o leasingu, ponieważ w umowach przewidziano dla pozwanej prawo wykupu rzeczy przekazanych jej do używania.

W konsekwencji Sąd Okręgowy stwierdził nieważność zapisów przewidujących możliwość rozwiązania umów w razie zwłoki w zapłacie co najmniej jednej raty, bez wyznaczenia pozwanej terminu dodatkowego z zagrożeniem wypowiedzenia umów, jak stanowi art. 709¹³ § 2 kc.

Dalej sąd stwierdził, że wypowiedzenie umów nie zostało poprzedzone żadnym monitem i nie został pozwanej wyznaczony dodatkowy termin.

Sąd Okręgowy uznał też za nienależną powodowi karę umowną, której naliczenie wiązało z niespełnieniem świadczenia pieniężnego; tu jednakże Sąd wskazał również na nieskuteczność wypowiedzenia umów, co z zasady eliminuje obowiązek zapłaty kary zastrzeżonej na wypadek ich wcześniejszego rozwiązania.

Wyrokiem z 2.07.2014 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego Syndyka masy upadłości (...) S.A. 7.200 zł kosztów procesu.

Powód zaskarżył wyrok w całości, wnosząc o jego zmianę przez uwzględnienie żądań pozwu.

W apelacji zarzucił:

- naruszenie art. 709¹³ § 2 kc przez jego błędne zastosowanie przez analogię do umów dzierżawy, dla których właściwym jest przepis art. 703 kc,
- naruszenie art. 709¹³ § 2 kc przez jego zastosowanie mimo uzasadnienia rozwiązania umów pogorszeniem się kondycji (...) Spółki (...),
- naruszenie art. 65 kc przez błędną wykładnię oświadczeń złożonych

w umowach i przyjęcie, że kara umowna dotyczyła zobowiązań pieniężnych, choć miała wyrównać szkodę wynikłą z niewykonania zobowiązania do wykupu sprzętu.

Pozwany domagał się oddalenia apelacji i przyznania mu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, choć z innych przyczyn niż wskazane w uzasadnieniu skarżonego wyroku.

Ustalając stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy pominął istotne postanowienia łączących strony umów.

Należy wskazać, że w umowach z 1.12.2011 r. i 20.12.2011 r. powód oświadczył, że w dacie ich zawierania jest posiadaczem pojazdów na podstawie umów leasingu zawartych z (...) i uzyskał od leasingodawcy zgodę na ich oddanie w używanie osobie trzeciej.

dowód: umowa z 1.12.2011 r. – § 1 ust. 4 i umowa z 20.12.2011 r. – § 1 ust. 5
– k. 15 i 27.

Z kolei w umowie z 9.01.2012 r. powód oświadczył, że jest właścicielem przedmiotu dzierżawy, jednak sprzeda go (...) i wówczas stanie się posiadaczem maszyny oraz uzyska zgodę na jej oddanie do używania osobie trzeciej.

dowód: umowa z 9.01.2012 r. – § 1 ust. 5 i 6.

Według oświadczenia pełnomocnika powoda, złożonego na rozprawie apelacyjnej, zamiar ten został zrealizowany zgodnie z zapewnieniem złożonym w umowie.

W świetle powyższych okoliczności, o które Sąd Apelacyjny rozszerzył ustalony przez Sąd Okręgowy stan faktyczny sprawy, jest oczywiste, że przyczyną zawarcia przez strony umów dzierżawy, a nie umów leasingu, był aktualny lub zamierzony w dacie zawierania umów, zapewne wynikły z tzw. leasingu zwrotnego, status powoda jako leasingobiorcy, a nie właściciela przedmiotów wydanych Spółce (...) do korzystania.

Obie strony miały więc świadomość, że zawierane umowy nie wyczerpują określonych w art. 709¹ kc znamion umowy leasingu, tyle że w umowach zamieściły szereg postanowień charakterystycznych dla leasingu, co miało powodowi zapewnić realizację celu właściwego temu stosunkowi prawnemu (odzyskanie, i to z nadwyżką, kosztu zakupu sprzętu, tu w dodatku obciążającego powoda w relacji z obecnym leasingodawcą – właścicielem rzeczy). Jeśli zawierając umowy ze Spółką (...) powód nie był właścicielem przedmiotów tych umów, lub w bliskiej przyszłości miał wyzbyć się własności, co ostatecznie uczynił (umowa z 9.01.2012 r.) i jednocześnie w stosunku do tej Spółki nie występował w roli finansującego w rozumieniu

art. 709¹ kc, nieuprawnione było zastosowanie tu przepisów o leasingu, także w drodze analogii przewidzianej w art. 709¹⁸ kc.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, oceniane umowy należy kwalifikować jako umowy najmu, a nie dzierżawy, z uwagi na brak pożytków, które miałyby faktycznie czerpać Spółka (...).

Oceniając umowy przez pryzmat istoty stosunku najmu, na gruncie przepisów art. 659 i nast. kc, Sąd Apelacyjny za ważne, bo mieszczące się w granicach swobody kontraktowania, uznał zobowiązanie Spółki (...) do płacenia miesięcznego czynszu w wysokości odpowiadającej częściowej wartości czy kosztu zakupu rzeczy oddanej jej w używanie, także zobowiązanie do zapłaty czynszu inicjalnego oraz ponoszenia kosztów zwykłego, bieżącego utrzymania pojazdów

i węzła betoniarskiego. Za ważne uznać należy także postanowienie uprawniające powoda do wypowiedzenia umów w razie zalegania z zapłatą co najmniej jednego czynszu, bez zachowania terminu wypowiedzenia, ponieważ art. 672 kc, nie ma mocy bezwzględnie obowiązującej, jak ma to miejsce w przypadku z art. 709¹³ § 2 kc. Rzecz jednak w tym, że o ile czynsz należny leasingodawcy jest podzielonym w czasie wynagrodzeniem i ma na celu ratalną zapłatę wynagrodzenia, w tym refundację poniesionego przez niego kosztu zakupu, o tyle czynsz najmu pełni rolę okresowej opłaty za korzystanie z rzeczy. W konsekwencji w razie przedwczesnego rozwiązania umowy nieuprawnione jest pobierane przez wynajmującego czynszu za dalszy okres i traktowanie go jako swoistego odszkodowania, naliczanego z uwzględnieniem uzyskanej przez wynajmującego ceny sprzedaży odzyskanych rzeczy, jak postanowiono we wszystkich trzech umowach. Jako sprzeczny z istotą najmu należy ocenić także zapis o tzw. opcji wykupu, zwłaszcza gdy – jak tutaj – powód nie jest właścicielem rzeczy, nie sfinansował ich zakupu z przeznaczeniem dla Spółki (...) (co charakteryzuje leasing – art. 709¹ kc) i gdy uprawnienie do wykupu rzeczy ujęto jednocześnie jako obowiązek Spółki (...) (§ 6 ust. 8 umów). Zobowiązanie wynajmującego do sprzedaży, a najemcy do wykupu przedmiotu najmu lub wskazania innego nabywcy można wprawdzie uznać za dopuszczalne i mimo, że wynajmujący nie jest właścicielem rzeczy, nie jest ono nieważne, a co najwyżej w przyszłości mogłoby się okazać bezskuteczne. Niedopuszczalne jest jednak w takiej sytuacji zastrzeżenie kary umownej w założeniu mającej zrekompensować powodowi utraconą w wyniku wcześniejszego rozwiązania umów należność za wykupienie rzeczy oddanych Spółce (...) do korzystania (zastrzeżono karę równą tej należności).

Reasumując, Sąd Apelacyjny, odmiennie niż Sąd Okręgowy uznał wcześniejsze wypowiedzenie umów za skuteczne, tyle że jako sprzeczne z istotą stosunku najmu, w którym czynsz jest ekwiwalentem korzystania z rzeczy w kolejnych okresach obowiązywania umowy, jako nieważne ocenia zobowiązanie najemcy do płacenia czynszu po ustaniu umów. Postanowienia zobowiązujące najemcę do zapłaty kary umownej za niewykonanie obowiązku wykupu przedmiotu najmu Sąd Apelacyjny uznał natomiast za nieważne z tej przyczyny, że tzw. opcja wykupu, choć dopuszczalna przy najmie, nie charakteryzuje tego stosunku prawnego, a przede wszystkim dlatego, że w umowach stron karę zastrzeżono od najemcy zobowiązanego do wykupu od wynajmującego, niebędącego właścicielem przedmiotów najmu. Co więcej, jest niespornym, że także w chwili rozwiązania umów powód nie miał statusu ich właściciela. Nie można oczywiście wykluczyć, że w związku z ocenianymi umowami służył powodowi roszczenia do Spółki (...), np.: o zapłatę czynszu za okres sprzed wypowiedzenia tych umów czy o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z pojazdów i węzła betoniarskiego po zakończeniu stosunku najmu do chwili ich zwrotu.

Trzeba jednak podnieść, że byłyby to inne rodzajowo wierzytelności niż nieskutecznie zgłoszone w postępowaniu upadłościowym Spółki (...) (vide: postanowienie Sądu Rejonowego w P. z 10.06.2013 r., k. 181-184), ostatecznie – po podjęciu zawieszzonego postępowania – dochodzone w niniejszej sprawie od Syndyka.

W świetle powyższych rozważań apelacja powoda nie mogła być uwzględniona mimo częściowej trafności zgłoszonych w niej zarzutów, zwłaszcza zarzutu nieuprawnionego zastosowania przepisów kodeksu cywilnego o leasingu.

W konsekwencji apelacja powoda podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 kpc i po myśli art. 98 kpc należało pozwanemu Syndykowi przyznać koszty postępowania apelacyjnego równe minimalnemu wynagrodzeniu pełnomocnika w tym postępowaniu.

MW